

ЗАХИСТ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ПРИ ВИЗНАННІ НЕДІЙСНИМИ ДОГОВОРІВ ПРО ЇХ ВІДЧУЖЕННЯ

Тодосієнко В.В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: к.ю.н., професор кафедри господарсько-правових дисциплін ННІПП НАВС Геліч Ю.О.

При укладенні договорів про відчуження корпоративних прав, як і будь-яких інших договорів, мають бути дотримані вимоги, необхідні для дійсності правочину. Недотримання цих вимог може стати причиною визнання такого договору недійсним. Так, згідно ч. 1 ст. 215 ЦК України підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені ч.ч. 1—3, 5 та 6 ст. 203 ЦК, що тягне за собою недійсність правочину. Це означає, що дії особи (осіб) не спричинили бажаних для неї (них) наслідків щодо виникнення, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків. Тобто ці дії лише мали вигляд правомірності.

Згідно ч. 1 ст. 66 Закону України «Про акціонерні товариства» у разі викупу акціонерним товариством власних акцій нікчемними є правочини щодо переходу права власності на акції до товариства, вчинені протягом терміну, зазначеного в рішенні загальних зборів, за ціною, відмінною від ціни, вказаної в такому рішенні. У ч. 3 ст. 66 згаданого Закону встановлено, що нікчемним є правочин щодо переходу права власності на купулені товариством акції, вчинений за ціною, нижчою, ніж їх ринкова вартість.

Підставою для визнання договору про відчуження корпоративних прав недійсним є, зокрема, порушення вимоги щодо вільного волевиявлення учасника правочину та відповідності волевиявлення його внутрішній волі. Підставою для визнання недійсним договору про відчуження корпоративних прав є укладення такого договору щодо корпоративних прав (акцій, часток, паїв), що належать державі, у інший спосіб, ніж через договір купівлі-продажу, а також із порушенням вимоги про їх продаж на конкурентних засадах (через біржі, на аукціоні).

Так, у разі визнання правочину недійсним настають правові наслідки у вигляді двосторонньої реституції – кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, - відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування (ст. 216 ЦК України).

У випадку визнання недійсним договору про відчуження корпоративних прав виникає цілий ряд проблем, які у законодавстві не врегульовані. За договором про відчуження корпоративних прав до набувача переходить право участі у юридичній особі або, іншими словами, вся якісна сукупність корпоративних прав. Ця сукупність складається із майнових та немайнових прав. Комплексність об'єкта відчуження і породжує складнощі у застосуванні наслідків недійсності договору про відчуження. Так, якщо набувач корпоративних прав здійснив ті права, що є майновими (наприклад, отримав дивіденд), застосування реституції видається можливим.

Стосовно ж повернення сторін у попередній стан щодо здійснених немайнових прав, ситуація є значно складнішою. Зокрема, особа, яка придбала частку у статутному капіталі товариства (акцію тощо), набуває право на управління. Згідно з ч. 1 ст. 1212 ЦК особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуває майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно. Як вбачається із зазначених законодавчих норм, поверненням підлягає майно, яке було безпідставно набуто особою. В даному випадку таким майном є частка в статутному капіталі (акція, пай тощо). Це майно, яке здобувається в процесі здійснення діяльності товариством, покращення існуючого майна тощо, є майном не особи, якій належить частка (корпоративні права), а самому товариству. Якщо особа набула корпоративні права за договором, який згодом був визнаний недійсним, а у період володіння корпоративними правами їй були

виплачені дивіденди, то при поверненні сторін такого договору у попередній стан неможливо вирішити питання щодо дивідендів, оскільки останні виплачуються товариством, яке не є стороною недійсного договору і реституції.

Отже, можна дійти висновку, що у законодавстві, що регулює корпоративні відносини, встановлено кілька спеціальних підстав визнання недійсними договорів, за допомогою яких здійснюється відчуження корпоративних прав, однак законодавець не визначив правових наслідків визнання недійсними договорів про відчуження корпоративних прав. Для того, щоб забезпечити максимальний захист інтересів учасників договору відчуження корпоративних прав, законодавством України повинні бути врегульовані питання щодо:

застосування двосторонньої реституції внаслідок визнання договору про відчуження корпоративних прав недійсним;
права на управління за договором про відчуження корпоративних прав;
повернення виплачених дивідендів при застосуванні реституції за недійсним договором про відчуження корпоративних прав.

ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА КОРПОРАТИВНІ ПРАВА

Тарасенко О.С., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри господарсько-правових дисциплін ННПП НАВС Тищенко Ю.В.

Корпоративні права - це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Незважаючи на те, що Закон України «Про акціонерні товариства» значною мірою покращив гарантії захисту права власності на корпоративні права, у 2012 році не обійшлося без значних корпоративних конфліктів у цій сфері. Практика застосування Закону України «Про акціонерні товариства» виявила також чимало прогалин у цьому нормативно-правовому акті. Зокрема, суперечливою є вимога Закону України «Про акціонерні товариства» пункт 5 частини 2 статті 13 про обов'язковість визначення у статуті акціонерного товариства наслідків невиконання зобов'язань з викупу акцій, оскільки відповідно до положень Цивільного кодексу України, а саме частини 1 статті 611 правові наслідки невиконання зобов'язань можуть встановлюватися лише законом або договором.

Недосконалыми також визначають положення Закон України «Про акціонерні товариства» щодо вчинення товариством правочинів, щодо яких є зацікавленість. Так, якщо більшість членів наглядової ради є пов'язаними між собою особами, наглядова рада позбавляється права приймати рішення про вчинення правочину акціонерним товариством із зазначеними посадовими особами та їхніми афілійованими особами. Рішення про вчинення такого правочину можуть прийняти лише загальні збори.

Зазначені вимоги Закону України «Про акціонерні товариства» можуть поставити під загрозу ефективну діяльність акціонерного товариства, адже цілком логічним є те, що пов'язані між собою акціонери, які контролюють акціонерне товариство, формують цей орган управління товариства та зацікавлені в ефективному управлінні його майном.

Саме з метою недопущення порушень прав акціонерів, а також забезпечення прозорості та ефективної роботи товариства можливим виходом із такої ситуації є закріплення на законодавчому рівні права попереднього схвалення загальними зборами вчинення товариством протягом року визначених правочинів, щодо яких є зацікавленість.

Одним із спірних питань, що виникли після прийняття Закону України «Про акціонерні товариства», стало питання визначення підстав для визнання значного правочину, вчиненого з порушенням установленого порядку недійсним.